

Vaye'hi – Entre impétuosité et efficacité

Source : Likouté Si'hot volume 15, troisième Si'ha sur Vaye'hi

<p>(A) Les dernières paroles de Ya'akov à Reouven, son fils aîné</p>	<p>1</p>
<p>ויחי מט, ג: ראובן בכרי אתה, כחי וראשית אוני, יתר שאת ויתר עז. פחו כמים אל תותר, כי עלית משכבי אביך, אז חללת יצועי עלה.</p> <p>Vaye'hi 49, 3 : Reouven ! Tu fus mon premier-né, ma puissance et les prémices de ma vigueur : le premier en dignité, le premier en puissance. Impétueux comme les eaux, tu as perdu ton avantage ! Car tu as attenté au lit paternel (en le déplaçant), tu as flétri l'honneur de ma couche.</p> <p>רש"י: יתר שאת. ראוי היית להיות יתר על אחיך בכהונה, לשון נשיאות כפיים. ויתר עז. במלכות... ומי גרם לך להפסיד כל אלה? פחו כמים. הפחו והבהלה אשר מהרת להראות כעסך כמים הללו הממהרים למרוצתם. לכה: אל תותר. אל תרבה לטול כל היתרונות הללו שהיו ראיות לך.</p> <p>Rachi : Le premier en dignité. [En tant qu'aîné], tu aurais dû avoir, en plus de tes frères, le privilège de la prêtrise. Le premier en puissance. Par la royauté... Et pour quelle raison as-tu perdu tout cela ?... Impétueux comme les eaux. L'impétuosité, la précipitation avec lesquelles tu t'es hâté de montrer ta colère. Comme les eaux qui se précipitent dans leur course. C'est pourquoi... Tu n'auras pas l'avantage. Tu ne recevras pas ces multiples privilèges qui auraient dû te revenir.</p>	<p>Ya'akov à Reouven : ton impétuosité t'a fait perdre tes privilèges en tant qu'aîné.</p>
<p>Question : Combien de privilèges furent retirés à Reouven, au juste ?</p>	<p>2</p>
<p>תרגום אונקלוס: ראובן בוכרי את... הוה חזי למסב תלתא חולקין בכירותא כהונתא ומלכותא.</p> <p>Onkelos : Reouven, tu es mon aîné, tu aurais dû avoir trois parts : le droit d'aînesse, la prêtrise et la royauté.</p> <p>דברי הימים א' ה, א: ...ראובן בכור ישראל... ובחללו יצועי אביו נתנה בכרתו לבני יוסף.</p> <p>Chroniques I 5, 1 : Reouven est l'aîné d'Israël... En profanant la couche de son père, <u>son droit d'aînesse fut donné aux enfants de Yossef.</u></p> <p>רש"י וישלח לה, כג: בכור יעקב. אפלו בשעת הקלקלה קראו בכור... בכור לנחלה, בכור לעבודה, בכור למגן. ולא נתנה בכורה ליוסף אלא לענין השבטים שנעשה לשני שבטים (אפרים ומנשה).</p> <p>Rachi sur Vayichla'h 35, 23 : L'aîné de Ya'akov. Même lorsqu'il est <i>en train de fauter</i>, il conserve son titre d'« aîné » : aîné pour l'héritage, aîné pour le culte, aîné pour le décompte. Le droit d'aînesse ne fut donné à Yossef qu'en ce qui concerne le nombre de tribus, puisqu'il en a constitué deux (Efraïm et Menaché).</p>	<p>A priori, le droit d'aînesse aussi fut retiré de Reouven.</p> <p>Pourquoi Rachi ne cite-il que la prêtrise et la royauté ?</p>
<p>(B) Les dernières paroles de Ya'akov à Yehouda, son quatrième fils</p>	<p>3</p>
<p>ויחי מט, ח: גור אריה יהודה מטרה בני עליית; פרו רבץ כאריה וכלביא, מי יקימונו.</p> <p>Vaye'hi 49, 8 : Tu es un jeune lion, Yehouda ; de la proie, ô mon fils, tu es remonté ! Il se courbe et s'accroupit comme le lion et le léopard ; qui oserait le réveiller ?</p> <p>רש"י: מטרה. ממה שחשדתיך ב"טרוף טורף יוסף תיה רעה אכלתהו" (וישב לו, לג), וזהו יהודה שנמשל לאריה. בני עליית. סלקת את עצמך ואמרת "מה בצע [כי נהרג את אחינו]" (וישב לו, כו). וכן בהריגת תמר שהודה "צדקה ממני" (וישב לה, כו); לפיכך: פרו רבץ וגו' - בימי שלמה, איש תחת גפנו וגו' (מלכים א' ה, ה).</p> <p>Rachi : De la proie. De ce que je te soupçonnais en disant : « Yossef fut déchiqueté, une bête sauvage l'a dévoré ! » (Vayéchev 37, 33), [s'agissant de toi, Yehouda], comparé au lion. Mon fils, tu remontes. Tu t'en es retiré, en disant : « quel profit, si nous tuons notre frère ? » (Vayéchev 37, 26). De même, lorsque Tamar allait être mise à mort, tu as reconnu : « elle est plus juste que moi » (Vayéchev 38, 26). C'est pourquoi... Il se courbe et s'accroupit. A l'époque du Roi Salomon, « chacun sous sa vigne... » (Rois I 5, 5).</p> <p>לקוטי שיחות: מנין ההכרח של רש"י שהמלה "מטרה" כוללת גם מעשה תמר, שבו אין מזכר הבטוי "טרף" ?</p> <p>Likouté Si'hot : Pourquoi le terme « proie » inclurait-il l'histoire de Tamar, où ce terme n'est pas mentionné ?</p>	<p>Ya'akov à Yehouda : le sauvetage de Yossef et ton aveu à Tamar te donnent accès à la royauté.</p>
<p>Développement : En quoi Yehouda méritait-il la Royauté, plus que Reouven ?</p>	<p>4</p>
<p>לקוטי שיחות: תמונה ביותר: מעלותיו של יהודה (הצלת יוסף, והודאתו לתמר) היו הרי גם אצל ראובן: גם הוא אמר בקשר ליוסף - "לא נפנו נפש", וגם הוא חזר בתשובה על "בלבול יצועי אביו". ואדרבה: (א) יהודה הציל את יוסף כדי למכרו לישמעאלים; בעוד ראובן רצה להצילו כדי "להשיבו אל אביו". (ב) יהודה הודה לתמר רק פעם אחת, והיה מכרח בכך, כדי לא לגרם להריגת תמר ועבריה; בעוד אצל ראובן, גם תשע שנים אחרי מעשהו היה עדין חוזר בתשובה, באפן של "שקו ותעניתו", ועל מעשה שעשה מפני כבוד אם - שאינו נחשב כחטא.</p>	<p>Reouven ne surpassait-il pas Yehouda dans ses intentions et sa Techouva ?</p>

<p>Likouté Si'hot : Cela est très étonnant : Les qualités de Yehouda (le sauvetage de Yossef et l'aveu à Tamar) étaient tout aussi présentes chez Reouven : lui aussi s'opposa au crime de Yossef et fit Techouva sur le trouble qu'il sema dans la <i>couche</i> de son père. Au contraire : (A) Yehouda sauva Yossef pour le vendre aux Ismaélites alors que Reouven voulait le sauver pour « <i>le rendre à son père</i> ». (B) L'aveu de Yehouda à Tamar était ponctuel, en y étant contraint, afin qu'elle ne soit pas assassinée, avec ses bébés. Reouven, par contre, neuf ans plus tard, faisait encore Techouva, « en haillons », pour un acte qu'il fit par respect pour sa mère, donc non coupable.</p>	
<p>La différence fondamentale entre le droit d'aînesse et les autres privilèges</p>	<p>5</p>
<p>לקוטי שיחות: מעלות הנהגה ומלכות מתבטאות בעקר בקשר לזולת: מהותו של מלך היא "אשר יצא לפנים" (פינחס כו, יז); וכך גם הנהגה, שאחד מעניניה העקריים היא לברך את ישראל, וכן ללמד העם את דיני התורה (שופטים יז, ט); לעצמת זאת בכורה היא מעלה לגבי הבכור עצמו, שמפני חשיבותו הוא מקבל פי שנים בנחלה וכדומה.</p> <p>Likouté Si'hot : La prêtrise et la royauté sont des qualités qui s'expriment essentiellement par rapport <u>aux autres</u> : l'objectif de la fonction royale est de « sortir devant son peuple » (Pin'has 27, 17) ; aussi, un des buts principaux de la prêtrise est de bénir le peuple juif, et lui enseigner les lois de la Torah (Choftim 17, 9). Le droit d'aînesse, par contre, est une qualité <u>intrinsèque</u> du premier-né, grâce à laquelle, <u>celui-ci</u> reçoit une double part d'héritage etc.</p>	<p>La prêtrise et la royauté sont pour les autres ; L'aînesse est une qualité personnelle.</p>
<p>Explication (A) : Reouven reçoit deux punitions, pour deux types de fautes</p>	<p>6</p>
<p>לקוטי שיחות: (א) הענין של "פחו כמים", שמיד שסבר שמשכבי אביו צריכים להיות באהל לאה, התעורר כעסו על הזולת ומיד "מהר להראות כעסו" ובלבל יצועי אביו, של הזולת - הוא מעשה הנוגד לדאגה עבור טובת הזולת, ולפיכך היה גם ענישו מדה כנגד מדה, שנלקחו ממנו הנהגה והמלכות. (ב) לעצמת זאת, עצם קלקול יצועי אביו, מצביע על טעות שלו, במחשבותיו שלו. ולכן הוא אבד החשיבות שקשורה בו עצמו - הבכורה. אלא, שפיון שאין זה חמור כל כך, מכיון שעשה זאת לתבוע עלבון אמו, לכן נלקחה ממנו הבכורה רק "לענין השבטים".</p> <p>Likouté Si'hot : (A) L'impétuosité de Reouven : dès qu'il conçut l'idée que la couche de son père devait se trouver dans la tente de Léa, sa colère s'éveilla, et aussitôt, il « se hâta » de l'exprimer et de déplacer la couche de <u>son père</u>, c'est à dire <u>d'autrui</u>. Cela va à l'encontre de la recherche du bien de son prochain. La punition qui lui fut infligée fut donc « mesure pour mesure » : on lui ôta la prêtrise et la royauté. (B) En revanche, l'incident <u>même</u>, le fait de s'être mêlé de la <i>couche</i> de son père, indique <u>sa propre</u> erreur, par <u>son propre</u> raisonnement. Il en perdit donc la qualité concernant <u>sa propre personne</u>, le droit d'aînesse. Néanmoins, puisqu'il ne le fit que par respect pour sa mère, ce n'est pas aussi grave, et le droit d'aînesse ne lui fut retiré que pour « le nombre de tribus ».</p>	<p>L'impétuosité de Reouven, envers autrui, lui ôta la prêtrise et la royauté. L'erreur même (« se mêler de la couche ») lui ôta une <u>partie</u> du droit d'aînesse.</p>
<p>Explication (B) : La Royauté correspond à Yehouda, <i>plus</i> qu'à Reouven</p>	<p>7</p>
<p>לקוטי שיחות: על ידי יהודה צמחה למעשה הצלת הזולת: הוא הציל יוסף מהריגה, והוציאו מבור אשר "נחשים ועקרבים יש בו". כמו כן, עקב אמירתו "צדקה ממני" נצלה תמר משרפה. לעצמת זאת, אצל ראובן, תשובתו וכוונתו היתה אמנם יותר מאשר אצל יהודה, אך זוהי מעלה בו עצמו, ולא ביחס לזולת. למעשה - בהטילו יוסף לבור לא הצילו מסכנת מות ברעב, ובמיוחד כאשר היו בו נחשים ועקרבים (גם אם נתן לומר שהוא לא ידע מכך). כמו כן לגבי תשובתו: אלו לא היה ראובן עסוק עם עצמו "בשקו ובתעניתו", יתכן שהיה מוצא עצה להצלת יוסף.</p> <p>Likouté Si'hot : De la démarche de Yehouda découla <u>effectivement</u> le salut pour <u>une autre personne</u>. Il sauva Yossef de la mort et le fit sortir de la fosse, dans laquelle se trouvaient « des serpents et des scorpions ». De même, en faisant son aveu à Tamar, il la sauva de la mort au bûcher. Concernant Reouven, en revanche, bien que sa Techouva et son intention étaient certes meilleurs que celles de Yehouda, cette qualité ne concernait que <u>sa propre personne</u>, sans rapport avec autrui. <u>Concrètement</u>, en plaçant Yossef dans la fosse, il ne le sauva pas du danger de mort de la faim, d'autant plus que, même s'il l'ignorait, dans cette fosse se trouvaient des êtres nuisibles. De plus, si Reouven n'était pas occupé par sa Techouva personnelle (« en haillons »), peut-être aurait-il pu sauver Yossef ?</p>	<p>Reouven a de très bonnes intentions, mais les résultats ne sont pas là. Yehouda, sauve concrètement son frère Yossef et Tamar.</p>
<p>Enseignement : L'importance de « l'amour du prochain », concrètement !</p>	<p>8</p>
<p>לקוטי שיחות: אל ליהודי להסתפק בהתעסקותו בשלמות עצמו בלבד. הוא חייב לעסק גם באהבת ישראל, בעשיית טובה ליהודי זולתו; ויותר מכך: "זהו כל התורה כלה". ולכן אף אם הוא עצמו אינו בדרגה גבוהה כל-כך כמישהו אחר העסוק בלו בעשייה למען התעלותו ושלמות עצמו - כיון שהוא מתעסק בטובת זולתו, הוא קשור ל"כל התורה כלה". והדבר בולט בתוצאות: על ידי שראובן היה עסוק "בשקו ובתעניתו" התאפשרה אולי מכירת יוסף, וגלות מצרים - השרש לכל הגליות; בעוד על ידי הודאת יהודה, נולד פרוץ, שממנו יצאה מלכות בן דוד, עד למלך המשיח.</p> <p>Likouté Si'hot : Un Juif ne peut pas se contenter d'œuvrer uniquement pour la perfection de sa propre personne. Il doit, en outre, aimer son prochain et lui rendre service. Bien plus, l'amour du prochain est considéré comme « l'ensemble de la Torah » : ainsi, même si lui-même (celui qui rend service), n'est pas à un niveau aussi élevé que celui qui se consacre totalement à son élévation et sa propre perfection – dès lors qu'il recherche le bien de son prochain, il se lie, de la sorte, à « l'ensemble de la Torah ». Ceci est encore plus flagrant dans les résultats concrets : l'attitude de Reouven, occupé par sa Techouva, rendit éventuellement possible la vente de Yossef, et l'exil d'Egypte qui s'ensuivit – source de tous les exils ; en revanche, concernant l'attitude de Yehouda, c'est bien suite à son aveu [concret] que naquit Pérets, l'ancêtre de la maison royale de David et du roi Machia'h.</p>	<p>Enseignement : Ne pas œuvrer que pour soi. Aimer son prochain et lui rendre service, concrètement. Ainsi, Machia'h viendra, Now !</p>